

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

§. 1. Instrumentum quid & quotuplex.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

de diximus, & tradit Gaill. *d. loco.*

4. Non obstat *d. cap. 3.* quia cum dicitur ibi, testem monendum esse, & non cogendum ferre testimonium veritati, ita intelligi debet, non esse cogendum à principio, sed prius monendum; quia monitio præcedere debet coactionem, *c. 1. hoc t.* Non autem prohibet, quò minus cogi possit, si non pateat monitioni. Ita Glolla *ibid.*

5. Non obstat quoque *d. e. 10.* quia ibi agitur de criminibus, quæ ipsis testibus obijciuntur, non quidem criminaliter, ut patet ex eo, quòd ibi quæstio erat super conventionem & reconventionem, quæ in criminalibus locum non habet, quia non criminis relatione, sed innocentia reus purgatur, *l. Si qui 5. D. De publ. iudiciis.* Item agebatur per procuratorem, qui in criminalibus non admittitur; sed agitur de istis criminibus, ad eum finem dumtaxat, ut à testimonio repellantur. Ad huiusmodi autem probationem non coguntur testes, quia nemo cogitur ad denuciandam famam alterius. Vide Host. *h. t. n. 2.*

6. Sunt tamen nonnulli, qui ad testimonium ferendum cogi non possunt: ut in primis Sacerdos ne quidem à Summo Pontifice compelli potest, ut secreta confessionis revelet, quia illa non ut homo, sed ut Dei vicarius scite intelligitur, ut postea dicemus. Secundò excipiuntur multæ personæ, quæ enumerantur, partim in *l. In viti 19. D. De testibus*, ut senes, valetudinarii, milites, qui cum Magistratu Reip. caussa absunt, vel quibus venire non licet: partim in *can. Si testes §. item in Lego lulia vi. §. 3.* partim iterum in *l. 4. D. De testib.* Inter quos sunt cognati & agnati, non quidem omnes, sed qui à latere se contingunt, & nullo communi patriæ potestatis vinculo teneantur: hi enim licet possint esse testes, non tamen ad hoc cogi possunt, usque ad septimum gradum, ut colligitur ex *d. l. 4.* At verò qui sibi parentum & liberorum loco sunt, quique in alterius sunt potestate, tantum abest, ut ad testimonium dicendum possint cogi, ut ne volentes quidem admittantur. Tertio, affines, non quidem omnes, sed qui inter se parentum liberorumve locum obtinent, ut socer, socrus, gener, nurus, vitricus, noverca, & similes, durante nimirum affinitate. Quartò, liberti contra patronos, *d. l. 4.* & similes.

7. Quamquam & hi certo casu rectè compellantur ad dicendum testimonium, nempe si ob defectum aliorum testium veritas aliter indagari & haberi nequeat: nam eo casu cessante meritò debent eorum privilegia, favere evendæ veritatis, quam etiam publica utilitas exposcit, Panormit. *in d. e. 1. h. tit.* Adeo ut in Clericis quoque receptum sit, ut, licet ad testificandum in causis laicorum compelli nequeant, tamen, deficientibus aliunde probationibus, cessante eorum prærogativa coram suo Iudice Ecclesiastico testificari debeant *can. Quamquam & ibi Glol. xiv. §. 2.* vel etiam coram sæculari, cum superioris tamen licentia. Videatur Gaill. *d. Obser. 100. num. 15.*

TITULUS XXII.

De fide Instrumentorum.

§. I.

Instrumentum quid, & quotuplex.

1. Instrumentum unde dicatur, & quid sit.
2. Instrumenta alia Publica; alia Privata & forma Publicorum.
3. Quadam etiam quoad effectum Publica sunt.
4. Item Publica alia sunt iudicialia, alia Extrajudicialia.
5. Instrumentum Privatum quod dicatur.
6. Ejus varia species, Apocha, Antiapocha &c.

PROBATIONIS in genere diximus frequentissimam esse speciem, quæ fit per vivam vocem sive per testes, de quibus egimus: sequitur de ea, quæ fit per vocem mortuam sive per instrumenta.

1. Dicitur autem Instrumentum ab Instruendo, *l. 1. D. h. t.* Et idèd in hac probationum materia Instrumentum generaliter significat omne id, quo caussa instrui & fides Judici fieri potest, sive sint testes, sive scripturæ, sive confessio, sive quævis alia probatio, *d. l. 1. §. 1. Notionem §. instrumentorum D. De verborum signif.* Specialiter verò & propriè Instrumentum capitur pro qualibet scriptura, quæ fidem rei, quam continet, Judici facit, & causam instruit, Felia. & alii in Rubr. hoc t.

Bb

2. Sunt

2. Sunt autem Instrumenta in hac significatione duplicia, nempe alia Publica, alia Privata, l. 5. Cod. De probat. l. Scripturas Cod. Qui prior. in pig. hab. Novel. 73. De instrument. cautela & fide. Instrumentum Publicum proprie dicitur ea scriptura, quæ à publica persona, veluti Tabellione vel Notario publico, debita forma confecta est, d. Novel. De instrum. cautela & Novel. 44. De tabellionibus ca. 1. Debita forma consistit in hoc, quod fiat à Notario, ex mandato iudicis, aut à partibus ad hoc rogato, rei, de qua agitur, gnaro, cum expressione anni, indictionis, mensis, diei, loci, in quo sit contractus vel actus, qui instrumento continetur: quod præterea inscribantur nomina testium, cum ipsius Notarii seu tabellionis subscriptione, cap. 2. can. Inter dilectos & ibid. DD. h. tit. Covar. Pract. quæst. cap. 20. num. 2. De jure communiter requiritur quoque expressio nominis aut Imperatoris aut Principis, in cujus ditione conscribitur; sed id usus non observat. Covar. d. loc. n. 1.

3. Dixi, instrumentum publicum proprie dici, quod à publica persona confectum est; quia sunt quædam instrumenta, quæ licet non sint à persona publica confecta, tamen quoad effectum probandi dicuntur etiam Publica, quia scilicet perinde plenam fidem faciunt, ac si à publica persona confecta essent. Hujusmodi est scriptura alicujus privati, sigillo aliquo publico & authentico signata, dicitur, cap. 2. hoc tit. quale est sigillum Episcopi, cui statur, donec contrarium ostendatur, & Postessionem 7. sup. De probationibus. can. Cura x1. q. 3. item Principis sæcularis, juxta consuetudinem, per quam ei creditur, & Cum dilectus hoc tit. similiter Capituli, cap. 3. sup. De probat. insuper Civitatis, Universitatis & alterius communitatis, jus sigilli habentis, d. e. Inter dilectos hoc tit. Secundò, scripturæ qualescumque, quæ ex archivio publico extrahuntur, e. ad Audientiam 13. ubi Felin. inf. De præscrip. l. in fraudem 45. §. quoties 7. D. De jure Fisci. Tertiò, quæ sunt apud acta publica, l. 1. & 2. Cod. Qui in Eccles. manumittuntur. Quartò, scriptura, habens subscriptionem scribentis & testium, l. Scripturas 11. Cod. Qui potiores in pig. habeantur & dicitur, cap. 2. hoc tit. Subscriptionem enim vel superscriptionem, in scriptura vel instrumento facta, continet & arguit sub-

scribentis approbationem, perinde ac si totam scripturam manu propria scripserit, Mascard. concl. 1341. num. 14. 15. Gabriel lib. 1. conclus. 3. nisi scriptura non lecta sit facta subscriptione, nomine vel testis vel alieno, Mascard. d. loc. n. 16. 17. 18. & seqq. Sigilli verò appositio vim subscriptionis & confessionis obtinet, Gabriel. tit. De probat. concl. 4. Mascard. concl. 1302. per. Et à Domino sigilli facta præsumitur; quando est sigillum eius, qui sigillavit, aut subscriptione hoc testatus est, Menoch. 2. præsumpt. q. 58. Mascard. d. concl. 1302. Gabriel d. concl. 4. n. 20.

4. Dividi possunt publica Instrumenta; in Judicialia, quæ scilicet fiunt apud acta & in iudicio, auctore iudice, & in Extrajudicialia, quæ fiunt in contractibus à Notario, extra iudicium, ad id rogato. Alioqui si ad hoc rogatus non fuerit, censetur illud confecisse tamquam privatus; sicque erit privatum, non publicum instrumentum.

5. Privatum Instrumentum generaliter est omnis scriptura, à privata persona, non autem à Notario, confecta, sive sit authentica, sive non: quod alio nomine vocatur Instrumentum Domesticum, l. Instrumenta Cod. de probat. Et hac ratione scriptura iudicis, etiam si habeat testes subscriptos, censetur privata, quia scribere non est officium iudicis, sed tabellionis. Similiter litteræ propria manu Regis, vel Principis, vel Parochi, scriptæ, censentur scripturæ privatæ: nec enim inconveniens est, scripturam privatam à publica persona, qualis est Rex, Princeps, Parochus, emanare, quia quoad scribendum non est publica, sed privata persona. Alias sumitur Instrumentum Privatum pro instrumento non publico, nec authentico.

6. Instrumenti Privati seu scripturæ privatæ, variæ sunt species; hæc tamen principales communiter constituuntur, Apocha Antapocha, Syngrapha, Liberrationem & Epistola, Rebuff. in tract. De chirographi & scedula recognitione n. 13.

Apocha Græcè, Latinis idem est quod receptio, estque scriptura, à creditore debitori dari solita, qua creditor fatetur se recepisse pecuniam, sibi ab eo debitam, de qua in l. Acceptilatum D. De acceptilatis. Differt autem ab Acceptilatione, quod per acceptilationem

omimoda liberatio contingat, licet pecunia soluta non sit: quia licet soluta non sit, tamen creditor eam tamquam receptam & solutam habet, Apocha verò non aliter contingit liberatio, quam si pecunia soluta sit.

Antapocha vice versa dicitur privata scriptura, quam debitor creditori de solutis facit & tradit: vulgo *Contresedula* vocatur. Estque necessaria in pensionibus & præstationibus annuis, ad impediendam præscriptionem exemptionis à solutione; soletque ita fieri: *Fateor me tantum pensionis aut usurarum nomine soluisse.*

Syngrapha dicitur scriptura sive scedula, quæ sit propria manu eorum, qui paciscuntur, in alicuius rei fidem.

Libellus ratione est ille, quem quilibet sibi sponte facit, de quo in *l. rationes & in d. l. instrumenta Cod. de probat.*

Epistola est scriptura privata, quam aliquis alicui vel socius socio mittit.

§. II.

Differentia publicorum & privatorum Instrumentorum.

1. *Instrumenta publica plenam fidem faciunt.*
2. *Donec contrarium probetur: & quo modo instrumentum.*
3. *Instrumentum privatum non probat pro scribente.*
4. *Exceptio.*
5. *Contra scribentem probat, etiam plene.*

¶ Am quod ad fidem instrumentorum attinet, multum hæc ea in parte interest inter Publica & privata, quia publica instrumenta plenam fidem faciunt de eo, quod dispositivè continent, sive pro proferente, sive contra proferentem, non tantum ipsa originalia sive authentica, ut nostri vocant id est prima & principalia instrumenta, & publica per se, absque alio adminiculo *c. 2. hoc tit.* Verum etiam eorum exempla seu exemplaria, id est ex ipso originali desumpta, dummodo iussu iudicis desumpta seu exemplata fuerint, quo verbo utitur Pont. in *c. ult. hoc tit.* Alias sine originalibus nullam fidem faciunt *c. 1. hoc tit. juncta l. 2. D. eod.* sed tantum conjecturam & suspicionem inducunt, vix dilationi jurisjurandi sufficientem. Quinimò etiam illud, quod ex abbreviatura seu protocollo (de no-

minis ratione vide Covar. *Pract. quest. 19. n. 2.*) tabellionis mortui auctoritate iudicis in publicam formam redactum est ab alio, similem fidem facit; *cap. penult. hoc tit. Covar. ibid. c. 21. num. 3.*

Dixi plenam fidem facere de eo, quod dispositivè continent; quia quoad ea, quæ in illis enuntiativè & incidenter narrantur, non probant, in præiudicium tertii: *l. Ex hac 16. D. De Donationib. nisi in antiquis, quorum scilicet origo & initium centesimum annum excedit, c. Cum causam sup. de probat.*

2. Deinde quod dictum est, publicum instrumentum plenam fidem facere, intelligendum est, donec contrarium probetur, *l. Cum precibus 18. Cod. De probat. & ibi DD. sive per testes contrarios, ad minimum tres, vel duos, omni exceptione majores c. Cum Ioannes 10. h. s. Covar. lib. 2. Var. resol. cap. 13. n. 11. sive per aliud instrumentum, alteri contrarium: modo etiam adversarius nihil objiciat: veluti quod non sit confectum à Notario, qui eidem subscripsit; quod rasuram seu cancellationem habeat circa substantiale instrumenti vel etiam rasuram dictionis vel syllabæ aut litteræ quæ immutet sensum instrumenti, vel aliud, quod circa instrumentum vel eius sensum dubitationem inducat, quia inde reddi potest aut falsum aut saltem suspectum, *c. Inter dilectos §. instrumentum h. s. s. licet inf. De crimine falsi.**

3. Instrumenta tamen privata regulariter non faciunt fidem proferente, *l. Instrumenta 5. cum l. seq. Cod. de probat.* etiam confecta manu Notarii, si desint solemnia, ad scripturam publicam requisita aut conscripta manu Episcopi: quia nullo jure cavetur, quod eiusmodi privata restatio seu annotatio habeat vim publicæ scripturæ, *c. Cum à nobis in fine sup. de testib.* etiam si agatur de favore piæ causæ, quia, ut dicitur in *l. Exemplo 7. Cod. de probat.* exemplo pernitiosum est, ut ei scripturæ credatur, qua unusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit: aded ut ex scriptura merè privata, juxta communem sententiam, ne quidem semiplena probatio inducatur.

4. Facit tamen instrumentum privatum fidem pro scribente. Primò, si titium testium subscriptione fuerit *municum, d. c. 2. h. s.* quia tum quasi publicè confectum creditur, *l. Scripturam Cod. Qui posteriores in pig. habeantur, Covar. Pract. quest.*